

בכסלו פרק תשיעי

בתלתא בכסלו איתנטיילו סימואתא מן דרתא. מפני שבנו יוונים סימואות סימואות בעזרה וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום והוציאו משם ובאותו היום שבטלום עשאוהו יום טוב: בשבעה ביה יום טוב יום שמת הורדוס (א) שונא את החכמים. (ב) ששמחה הוא לפני המקום כשהרשעים מסתלקין מן העולם שנאמר (דברים ב') וגם יד ה' היתה בם להמם וכתוב (שם) ויהי כאשר תמו כל אנשי (א) ב"ב ג: (ב) לעיל רפ"ג לקמן רפי"א

מגילת תענית 1234567

תורת מהריעב"ץ

סימואות. לשון סימא אוצר:

מגילת תענית

באור התענית

פרק תשיעי איתנטיילו סימואתא מן דרתא. הוצאו צורות ופסלים שהניחו גויים בעזרה וי"א בתי גנזים של אוצרות שבנו יונים בעזרה: סימואות. היינו הצורות או האוצרות: בטלום. השחיתו צורתם של פסלים: והוציאו. מחוץ לעזרה: שונא את החכמים. והרג את החכמים כמבואר בריש ב"ב (דף ג' ב') משום שלא קראוהו מלך, דדרשו שום תשים עליך מלך מקרב אחיך במובחר שבאחיך, והוא היה פסול שהיה עבד שמרד: וגם יד ה' היתה בם להמם. וממשיך ויהי כאשר תמו וכו' וידבר ה', דלא נתיחד הדיבור למשה עד שמתו וכדכתיב וידבר ה' רק משמתו:

דברי התענית

[א] שונא את החכמים וכו'. יל"ע אמאי הו' שמחה דהא עשה תשובה וכמבואר בגמ' ז"צ (דף ד' א') ללאחר שהרג הורדוס את החכמים קאמר הורדוס לצבא בן צוטא אי הו' ידענא דזהרא רבנן כולי האי לא הו' קטלינא להו השתא מאי תקנתיה דההוא גברא אל' הוא כזה אורו של עולם דכתיב כי נר מנורה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב ונהרו אליו כל הגויים עכ"ד הגמ' ומשמע דקעציד תשובה. אמנס בהמשך הגמ' שם איתא וצבא בר צוטא היכי עבד הכי והאמר ר"י אמר רב ואיתימא ר'

יהושע בן לוי מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא ענה לנצודננר וכו' ופריק הגמ' איבעית אימא שאני עבד דחייב צמנוות ואיבעית אימא שאני צית

דברי התענית

המקדש דאי לא מלכות לא מתבני. ומשמע מדברי הגמ' דלא קעביד תשובה דאי עביד תשובה אמאי אסור לתת לו עינה איך לתקן מה שחטא.

ובן מבואר בדברי הרמב"ם (פי"ב מהל' רוצח הט"ו) וז"ל ואסור להשיא ענה טובה לגוי או לעבד רשע ואפילו להשיאו ענה שיעשה דבר מצוה והוא עומד ברשעו אסור עכ"ל הרמב"ם. ובכס"מ שם כתב דמקור דברי הרמב"ם הוא מהאי דב"ב וכשנויא בתרא דקאמר ואי בעית אימא שאני בית המקדש דאי לאו מלכא לא מתבני. ומשמע דס"ל לרמב"ם דעדיין עמד ברשעו ולא עשה תשובה ולכך הקשמה הגמ' איך השיאו צבא בן צוטא ענה. ובעיני שמואל לב"ב שם הציא לדברי הרמב"ם הג"ל וכתב וז"ל ולכא' יש לתמוה במ"ש דדוקא עומד ברשעו דהלל מכאן משמע דאפי' אינו עומד ברשעו אסור להשיאו ענה ונראה דבאמת הורדוס לא חזר ממעשיו הרעים דהוא לא אמר רק דאי ידע דלניעי כולי האי לא הוי קטיל להו אצל אי לא הוי לנזעי כולי לא היה מתחרט כלל ואין לך עומד ברשעו יותר מזה עכ"ל העיני שמואל.

ובגמ' יצמות (דף מ"ה ב') איתא רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה צפורסי' דצבל ואע"ג דאמר מר שום תשים עליך מלך מקרב אחיך כל משימות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך האי כיון דאמו משראל מקרב אחיך קרינן ציה. ובתוס' שם כתבו וז"ל מכאן קשה לפירוש הקונטרס דפי' באילו נאמרין גבי אגריפס המלך שאמרו לו אחינו אתה וקאמר בגמ' דבאותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה שהחניפו לאגריפס ופי' בקונטרס שקראוהו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל ולפירושו אמאי נענשו הא אמרינן הכא כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ציה ואע"ג דתניא בתוספתא דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאין לכהונה מ"מ תימה הוא לומר דמשום איסורא דרבנן נתחייבו כליה ואומר רבינו שמואל דהורדוס לא נשא צת ישראל שעשה תשובה כדאמרין בפ"ק דב"ב ולכך נענשו ואע"פ שהיה עבד קראוהו אחינו לפי שהיה אחיהם במצוות עכ"ל התוס'. ומשמע דס"ל דקעביד הורדוס תשובה ולפי' לב"ב מאי הקשמה הגמ' היכי השיאו צבא בן צוטא ענה.

ובמאירי לב"ב שם כתב וז"ל כבר ידעת בהרבה עצירות שמדרכי השם בעונשיהן שלא להספיק צידן לעשות תשובה לרוצ הפלגת המרי וכבר רוע הפעולה היוצאת ממנו ומ"מ כל שעשה תשובה מ"מ אין הפרגוד ננעל בפניה לעולם וכבר בארנו דבר זה בארוכה בחיבור התשובה כל שנתברר לחכם או למוכיח או למנהיג על איזה שהוא מזה הכת אין ראוי לו להשיאו

המלחמה למות מקרב העם וכתוב (שם) וידבר ה' אלי לאמר וכן הוא
 אומר (שמואל ב' י"ח) איש טוב זה ואל בשורה טובה יבא ואומר (מלכים א'
 ב') ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויפגע בו וימיתו וגו' ובאותו היום
 שמת הורדוס עשאוהו יום טוב: (ג) בעשרים וחד ביה יום הר
 גריזים דלא למספד. יום שבקשו הכותיים את בית אלהינו
 (ג) יומא סט. ע"ש

תורת מהריעב"ץ

[בעשרים וחד ביה. [בגמ' יומא דף סט. הגירס' בעשרים וחמשה וכתב מהריעב"ץ
 שם וז"ל] עיין ריש תמיד (כו:) שם הגירסא בעשרים ואחד, ונראה שהגירס' שבכאן היא
 עיקר, ולפי שהיה כתוב בר"ת כ"ה נתחלפה למעתיק אות ה' באות א' שקרובים הם
 בצורה, וכמ"ש במגילת תענית פ"ג שבכ"ה בסיון אירע נס לביהמ"ק נגד הכותים לפני
 אלכסנדר, אע"פ ששם נשתנה הסיפור ממה שהוא בכאן, מ"מ נשמע לי שלדבר אחד
 נתכונו, אכן בדפוס התלמוד החדש של (פפד"מ) הגיהו כאן והציגו בטבת במקום סיון
 שבמגילת תענית לא אדע מנין להם זה. (הגהות הש"ס יומא דף ס"ט א'): יום הר
 גריזים. ע"פ בא לו [יומא דף סט.]:

באור התענית

וכן הוא אומר איש טוב. גבי
 אחימעץ כתיב כשבאו לבשר לדוד
 בשורה טובה על מיתת אבשלום:
 וימיתוהו. את שמעי בן גרא: יום הר
 גריזים. שחרשו את הר גריזים שהוא
 מקום מושבן של כותים כדמפרש
 ואזיל:

דברי התענית

ענה למרוק חטאיו ולהדריכו דרכי
 התשובה אלא יתנהג זו צמדת קונו
 והוא שאמרו לא נענש דניאל
 צירידתו מגדולתו או צהשלכתו לגוז
 האריות אלא מפני שהשיא ענה
 לנצודנצר דכתוב להון מלכא מלכי
 ישפר עלך וחטאך צדקה פרוק
 ועוייתך צמחין ענין ומ"מ כל שהוא מוטבע בעשיית המלוות אפי' צלותן
 שהנשים חייבות בהן לצד אי אפשר להיותו מזה הכת רק על צד רחוק עכ"ל
 המאירי.

ולפ"ז מצואר דעשה הורדוס תשובה ומאי דהקשמה הגמ' היכי קעביד הכי
 לאו משום דלא נחזין לעשות תשובה אלא משום דהוי מהנך דאין
 מספיקין צידן לעשות תשובה:

[ב] בעשרים וחד ביה יום הר גריזים. ובגמ' יומא (דף ס"ט א') איתא
 בעשרים וחמשה [צטנת] יום הר גריזים דלא למספד. אמנס צנפתור ופרח